

I. BİNGÖL SEMPOZYUMU'NUN ARDINDAN

İbrahim ÇAPAK*

I. Bingöl Sempozyumu 10-11 Haziran 2006 tarihinde gerçekleştirildi. Sempozyumun tertip heyetinde Doç. Dr. M. Mahfuz Söylemez, Dr. İbrahim Çapak, Müslüm Ayyıldız, Abdurrahman Ensari ve Ramazan Çakırcı yer alırken, bilim kurulunda Prof. Dr. Abdullah Bayram, Doç. Dr. Mehmet Barca, Doç. Dr. M. Mahfuz Söylemez, Doç. Dr. Eşref Taş, Yrd. Doç. Dr. Abdullah Taşkesen, Yrd. Doç. Dr. Abdulkim Koçin ve Dr. İbrahim Çapak yer aldılar.

I. Bingöl Sempozyumu iki ayrı salonda toplam dokuz oturum halinde gerçekleştirildi. Açılış konuşmasını tertip heyeti adına Doç. Dr. Mahfuz Söylemez yaptıktan sonra, Bingöl Belediye Başkanı Hacı Ketenağ, Milletvekili Feyzi Berdibek ve Bingöl Valisi Vehbi Avuç birer konuşma yaptılar. Aynı anda iki salonda gerçekleştirilen sempozyumun birinci salonunda, oturum başkanlıklarını sırasıyla Prof. Dr. Salim Öğüt, Prof. Dr. Adnan Demircan, Prof. Dr. Nihat Dilsiz, Prof. Dr. Abdullah Bayram ve Doç. Dr. Abdurrahman Acar; ikinci salonda ise oturum başkanlıklarını sırasıyla Doç. Dr. Eşref Taş, Prof. Dr. Hulusi Kılıç ve Prof. Dr. Aydın Girgin yaptılar.

Sempozyumda yer alan tebliğciler ve tebliğ isimlerini oturumlarına göre şöyle zikredebiliriz:

I. Oturum: Doç. Dr. Abdurrahman Acar, "*Bingöl ve Çevresinde İslam Dininin Yayılış*", Doç. Dr. Mehmet Azimli, "*Klasik İslam Tarihlerine Göre Abbasilerden Osmanlılara Bingöl'ün Siyasi Tarihi*", Dr. Ali Haydar Haksal, "*Tarih*

* Dr., Sakarya Ü. İlahiyat F. capakibrahim@hotmail.com

Coğrafya Lügatinde Geçen Bingöl ve Çevresine Ait Yer İsimleri, Anlamları ve Konumları”, Yusuf Baluken, “*Artuklular Devrinde Bingöl*”.

II. Oturum: Doç. Dr. M. Mahfuz Söylemez, “*Vilayet Sahnemelerine Göre Genç Sancağı*”, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Salih Erpolat, “*Tabir Defterine Göre Çapakçur Sancağı*”, Dr. İbrahim Çapak, “*Bingöl ve Çevresindeki Medreselerde Mantık Eğitimi*”, Dr. Talip Atalay, “*Diyarbakir Vilayet Gazetesine Göre Çapakçur, Genç ve Kığı*”.

III. Oturum: Doç. Dr. Ramazan Muslu, “*Bingöllü Bir Hâlidî Şeyhi: Seyyid Ahmed Çapakçûrî*”, Yrd. Doç. Dr. Abdulkakim Koçin, “*Şairlere İlham Veren Bir Şehir: Bingöl*”, Dr. Yaşar Kalafat, “*Bitlis-Bingöl Yöresi Gönül Erleri ve Üryanlık*”, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Top, “*Bingöl'deki Mimari Doku Üzerine Bir Değerlendirme*”.

IV. Oturum: Doç. Dr. Ahmet Taşğın, “*Bingöl ve Çevresi Alevileri*”, Yrd. Doç. Dr. Abdullah Taşkesen, “*Türk Toplumunda Ailenin Dünü ve Bugünü*”, Muhittin Özdemir, “*Bingöl'de Dinî Hayatın Bir Parçası Olarak Mezhep Olgusu*”, Lamia Levent, “*Kutsalın Tezahür Biçimi ve Kutsalla Kurulan Bir İlişki Biçimi Olarak Ziyaret Fenomeni*”, Doç. Dr. İskender Oymak, “*Bingöl'de Misyonerlik Faaliyetleri*”.

V. Oturum: Yrd. Doç. Dr. Nusreddin Bolelli, “*Kız Çocukların Eğitimi*”, Yrd. Doç. Dr. Şevket Alp, “*Bingöl ve Çevresindeki Çevre Sorunları ve Çözüm Önerileri*”, Mehmet Ali Hansu, “*Bingöl Milli Eğitim Müdürlüğü*”, Bedrettin Taşkesen, “*Çevre Sorunlarımız ve Çözümüne Yönelik Bazı Öneriler*”, Abdurrahman Ensari, “*Bingöl'de Tazkiye Geleneği*”.

VI. Oturum: Prof. Dr. Nihat Dilsiz, “*Genetik Kopyalamada Son Gelişmeler*”, Doç. Dr. Mehmet Barca-Yrd. Doç. Dr. Ahmet Diken, “*Bingöl İli Ekonomik Kalkınma Stratejisinin Geliştirilmesi Önerisi*”, Doç. Dr. Galip Bakır, “*Bingöl Yöresinde Besi İşletmelerine yönelik Barınak Planlarının Geliştirilmesi*”, Yrd. Doç. Dr. Abdullah Çelik, “*Bingöl İl Merkezinde Yerel Temsil Açısından Yerel Seçilmişler Üzerine Yapılan Bir Çalışma*”, Salih Özhan, “*Girişimci Aile Şirketlerinde Kültürel Görecelik Perspektifinden Kuramsal Bir Bakış*”.

VII. Oturum: Eflatun Şenyuva, “*Bingöl İli İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü*”, Gazi Ekinci, “*Bingöl'de Sosyal Hizmetler ve Engellilerin Sorunları*”, Dr. Köksal Hamzaoğlu, “*Bingöl'de Sağlık: Sorunlar ve Hedefler*”

VIII. Oturum: Prof. Dr. Abdullah Bayram, “*Bingöl ve Organik Tarım*”, Doç. Dr. Galip Bakır, “*Bingöl Yöresinde Süt Sığırçılığı İşletmelerinde Uygulanabilir Barınak Projelerinin Geliştirilmesi*”, Aziz Oğuzhan Karaman, “*Bingöl’ün Tarımsal Yapısı Sorunları ve Çözüm İçin Hedefler*”, Doç. Dr. Eşref Taş, “*Bingöl İlinin Maden ve Enerji Kaynakları*”, Doğan Karasu, “*Bingöl’de Hayvancılık*”.

Tebliğleri müzakere etmek üzere bazı tebliğcilerin yanısıra Prof. Dr. Adnan Demircan, Doç. Dr. Hanefi Palabıyık, Doç. Dr. Mustafa Sarıbıyık, Doç. Dr. Gıyasettin Arslan, Doç. Dr. Ahmet Ali Bayhan, Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman Daş, Yrd. Doç. Dr. Hasan Çiçek, Yrd. Doç. Dr. Zülfikar Güngör, Yrd. Doç. Dr. M. Cevat Ergin, Dr. Ali Akay, Dr. Nazım Hasırcı, Dr. Enver Arpa ve Zeki Korkutata müzakereleri ile sempozyuma katkıda bulundular.

Sempozyumun zikrettiğimiz sekiz oturumunda sunulan tebliğler, çeşitli üniversitelerden gelen akademisyenler tarafından müzakere edildi. **IX. Oturum** olarak gerçekleşen değerlendirme oturumunda Prof. Dr. Abdullah Bayram, Prof. Dr. Nihat Dilsiz, Doç. Dr. Eşref Taş ve Müslüm Ayyıldız, sempozyumun yanı sıra bundan sonra Bingöl için neler yapılabileceği ile ilgili birer değerlendirme konuşması yaptılar. Değerlendirme konuşmalarının ardından tertip heyeti başkanı Doç. Dr. M. Mahfuz Söylemez teşekkür konuşması yaptı. Bu oturumun sona ermesi ile birlikte sempozyum katılımcıları tertip heyeti tarafından ülkemizin ender tabii güzelliklerinden biri olan Yüzenada’ya düzenlenen geziye iştirak ettiler. Yüzenada’da Solhan belediyesinin katkısıyla hazırlanan yemek yendikten sonra, şifalı sularıyla meşhur olan kaplıcalara gidildi, Ilıcalar belediye başkanının tebliğcilere akşam yemeği vermesiyle birlikte sempozyum sona erdi. Hemen şunu ifade etmek gerekir ki tebliğcilerin, cumartesi akşam yemeğini yemek üzere Genç Belediye başkanı tarafından Genç ilçesinde ağırlandı, sempozyum oturumlarının sona ermesiyle de Yüzenada ve Ilıcalarda konuk edilmeleri, onların Bingöl’ü az da olsa tanımalarına vesile olmuş, katılımcıların birbirleriyle ve sempozyumu takip eden Bingöllülerle kaynaşmalarını sağlamıştır.

Sempozyumda sunulan bazı tebliğler şöyle özetlenebilir: **Prof. Dr. Abdullah Bayram**, “*Bingöl ve Organik Tarım*” isimli tebliğinde, Bingöl’de tarım potansiyelini değerlendirerek, organik tarımın hangi koşullarda gerçekleşebileceği ve doğurabileceği olumlu sonuçlar üzerinde durdu. **Prof. Dr. Nihat Dilsiz**, “*Genetik Kopyalamada Son Gelişmeler*” adlı tebliğinde, son 50 yılda biyoloji alanında büyük bir devrimin gerçekleştiğini, bir

zamanlar hobi olarak sadece meraklıların uğraşısı olan bazı konuların, bugün başlı başına birer temel bilim haline geldiğini ifade etti. Ayrıca 30 bin dolaylarında olduğu kabul edilen insan genlerinin tamamının artık deşifre edildiğini zikreden Dilsiz, yeni teknoloji sayesinde biyotıp, eczacılık, veterinerlik, tarım ve gıda endüstrisi dallarında çok önemli gelişmelerin varlığına dikkat çekti. **Doç. Dr. Mehmet Barca-Yrd. Doç. Dr. Ahmet Diken**, “Bingöl İli Ekonomik Kalkınma Stratejisinin Geliştirilmesi Önerisi” adlı tebliğlerinde, illerin potansiyelini ortaya çıkaracak ve harekete geçirecek sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı gerçekleştirme görev ve sorumluluğunun yerel güçlere bırakıldığını ifade ederek, başta Bingöl Ticaret Odası ve Esnaf ve Sanatkar Odası olmak üzere tüm sivil toplum kuruluşların önderliğinde, ilin ekonomisinin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin kısa, orta ve uzun vadede neler yapılabileceğinin bir strateji çerçevesinde belirlenmesi gerektiğini ifade ettiler. Ayrıca bu tebliğde, Bingöl’ün nüfus, çocuk ölümleri, eğitim, tarım vb. konulardaki mevcut durumu tablolarla ortaya konarak, ilin kalkınma stratejisi bağlamında bir takım önerilerde bulunuldu.

Doç. Dr. Mahfuz Söylemez, “Bitlis Vilayet Salnamelerine Göre Genç Sancağı” isimli tebliğinde, günümüzde Bingöl’ün bir ilçesi olan Genç’in tarihi hakkında bir takım bilgiler vererek, ilçenin ekonomik ve sosyal yapısı üzerinde durdu. **Doç. Dr. Ahmet Taşgın**, “Bingöl ve Çevresi Alevileri” adlı tebliğinde, Bingöl ve çevresinde yaşayan Alevilerin bağlı buldukları Dede Ocakları ve bu ocaklara bağlı talipleri konu edindi. Ayrıca Taşgın, Bingöl ve çevresi Alevilerinin dini inanç, ibadet ve kurumlarının farklılık ve değişimleri üzerinde durdu. **Doç. Dr. Mehmet Azimli**, “Klasik İslam Tarihlerine Göre Abbasilerden Osmanlılara Bingöl’ün Siyasi Tarihi” isimli tebliğinde, Abbasilerden Osmanlılara kadarki dönemde Bingöl’ün siyasi tarihi ve Bingöl çevresini ele geçirme konusundaki gayret ve çabalar hakkında klasik İslam tarihi kaynaklarında yer alan bir takım bilgileri aktardı. Tebliğinde Bingöl’ün adı konusundaki bazı bilgilere ve tartışmalara yer verdikten sonra, bu bölgeye Müslüman komutanların yaptıkları seferlere değinen Azimli, sırasıyla Selçuklu döneminde Bingöl çevresinde gerçekleşen siyasi olayları, Artuklular döneminde değişik güçlerin Bingöl’e hakim olma çabalarını ve Eyyübiler döneminde emirlerin bölgeyi ellerinde tutma çabalarını anlattı. **Doç. Dr. Abdurrahman Acar**, “Bingöl ve Çevresinde İslam Dininin Yayılışı” adlı tebliğinde, tarihte Çevlik ve Çabakçur adlarıyla da anılan Bingöl’ün coğrafi konumuna değindikten sonra, özellikle Genc (Dara Hini), Kığı ve Adaklı (Azakpert) ilçelerinin, coğrafi konumlarının

önemli olmasından dolayı savaşlara ve fetih hareketlerine daha fazla sahne olduğuna dikkat çekti. Ayrıca Acar, Bingöl ve civarının, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun çoğu illeri gibi, VI-VII. yüzyıllarda Bizans ile Sasani İmparatorlukları arasında cereyan eden savaşlara sahne olduğuna ve Müslümanların bölgeye gelişleri öncesinde Bizans'ın hakimiyeti altına girdiklerine yer verdi. Acar, İslam tarihçilerinden Vakidi'ye nisbet edilen *Fütühü's-Şam* adlı eserde, Hz. Ömer devrindeki İslam ordularının ünlü komutanı Halid b. Velid'in Diyarbekir yöresindeki fetihlerden sonra, Adaklı (Azakpert)'yı ele geçirdiği, ardından Kiğı civarında bir Bizans ordusuyla savaştığı; burada 70 Müslüman'ın şehit olduğu, neticede Halid'in askeri dehasıyla savaşı kazandığı ve Kiğı kalesini de sulh yoluyla fethettiğini ifade eden bilgiler olduğuna dikkat çekti.

Doç. Dr. Galip Bakır, “Bingöl Yöresindeki Süt Sığırıcılığı İşletmelerinde Barınakların Geliştirilmesi” isimli tebliğinde hayvansal üretimin artırılmasında besleme ve genetik iyileştirmeler yanında, yaşama ve barınma ortamlarındaki çevre koşullarının da iyileştirilmesinin ve optimum düzeye getirilmesinin önemine vurgu yaptı. Ayrıca Bakır, tebliğinde Bingöl yöresindeki süt sığırıcılığı işletmelerine yönelik uygun alternatif barınak planlarından söz ederek, yörenin iklim özellikleri ve yetiştiricilerin sosyo-ekonomik durumları göz önünde bulundurularak çeşitli kapasite ve maliyette barınakların geliştirilebileceğine dikkat çekti.

Doç. Dr. Ramazan Muslu, “Bingöllü Bir Hâlidî Şeyhi: Seyyid Ahmed Çapakçûri” adlı tebliğinde, aslen Bağdatlı bir aileye mensup olan Seyyid Ahmed Efendi'nin 1246/1830'da Bitlis Vilâyeti'nin Çapakçur (Bingöl) kazasının Kür (Dikme) köyünde dünyaya geldiğini ifade ederek, Çapakçûri'nin, on iki yaşına kadar köyde koyun olatmakla vakit geçirdiğine, daha sonra babasının ilim tahsil etmesi için onu Palu'ya götürdüğüne ve kendisini yetiştirmesi için Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'nin halifelerinden Ali es-Sebtî'ye teslim ettiğine yer verdi. Muslu'nun ifade ettiğine göre Seyr-u sülûkünü tamamladıktan sonra hilâfete nâil olan Çapakçûri, şeyhinin vefatına kadar (1287/1870-71) yanından ayrılmamış ve onun hizmetinde bulunmuştur. Çapakçûri, şeyhinin vefâtından sonra manevî bir işâret neticesinde sırasıyla Harput, Siverek ve Viranşehir'de vazife yaptıktan sonra tekrar Harput'a gelmiş (1334/1916-17) ve vefâtına kadar burada faaliyet göstermiştir. Muslu tebliğinde, Seyyid Ahmed Çapakçûri'nin hayatının yanı sıra onun irşad anlayışı ve tasavvufi görüşleri üzerinde de durdu.

Doç. Dr. Eşref Taş, “Bingöl İlinin Maden ve Enerji Kaynakları” isimli tebliğinde, Bingöl’de bulunan maden rezervlerine dikkat çekerek, Genç ilçesinde bakır-kurşun-çinko, fosfat ve çimento hammaddeleri yanında işlenebilen ve özellikle ekonomik değere sahip olan demir ile Karlıova ilçesinde linyit yatakları bulunduğuna yer verdi. Ayrıca Taş, yapılan çalışmaların neticesinde, sahalarda demir ve fosfatın birlikte işletilmesi halinde ekonomik olabileceğini dile getirerek, Genç ilçesi demir yatakları rezervinin 53 milyon ton ve bileşiminin %51.38 Fe₃O₄ olarak bulunduğunu, Karlıova ilçesi, Derinçay ve Devecik Köyü civarındaki linyit sahalarında yapılan etütlerde, hem açık hem de kapalı işletme ile alınabilecek kömür linyit rezervinin tespit edildiğini, bu maddenin kapasitesinin ise 88662 bin ton olduğunu ifade etti.

Yrd. Doç. Dr. Abdullah Çelik, “Bingöl İl Merkezinde Yerel Temsil Açısından Yerel Seçilmişler Üzerine Yapılan Bir Çalışma” adlı tebliğinde, belediyelerin, belde sakinlerinin mahallî müşterek mahiyetindeki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişiler olduklarını dile getirerek, belediyelerin, temsil ve katılma gibi kurumlarla geliştiğini ifade etti. Ayrıca belediyelerin varlık nedenin demokrasi olduğunu ifade eden Çelik, tebliğinde doğrudan halk tarafından seçilen belediye başkanı ve belediye meclis üyelerinin cinsiyet, yaş, siyasal parti tercihi, meslek ve öğrenim düzeyi gibi açılardan yerel halkı temsil etmesinin ya da etmemesinin nedenleri ve sonuçları üzerinde durdu.

Yrd. Doç. Dr. Abdülhakim Koçin, “Şairlere İlham Veren Bir Şehir: Bingöl” adlı tebliğinde, Bingöl’ün pek çok şiire konu olduğunu, şairlere ilham kaynağı teşkil ettiğini ancak şiir sanatı bakımından hak ettiği yerde olmadığını ifade etti. Ayrıca şiirin her zaman her coğrafyada yüce, değerli ve kutsal bir sanat olarak karşımıza çıktığını dile getiren Koçin, Hz. Peygamber’in (a.s) İslam’ı tebliğ ettiği sırada Araplar arasında en etkili gücün şiir olduğunu, şiirin savaşta, barışta, şölende, törende sürekli gündemde olduğuna dikkat çekti. Bingöl ile ilgili olarak, il olmadan önceki tarihlerde yazılmış şiirlere rastlayamadıklarını ifade eden Koçin, Bingöl’ün il olarak tarihteki yerini aldığı günden beri yazılmış pek çok şiire ulaştığını ifade etti.

Yrd. Doç. Dr. Abdullah Taşkesen, “Türk Toplumunda Ailenin Dünü ve Bugünü” adlı tebliğinde, ailenin tarihsel süreçte daima önemini koruyan bir olgu olduğuna dikkat çekerek, ailenin, bireyler arasındaki yaşamsal bağları koruduğunu ve toplumsal gelişmenin de tetikleyicisi görevini üstlendiğini ifade etti. Türk toplumunda aile yapısının diğer toplumlara oranla oldukça

özgün bir mahiyet gösterdiğini dile getiren Taşkesen, geçmişten günümüze Türk aile yapısının, büyük değişimler geçirmiş olmasına rağmen, belli başlı karakteristiklerini, belirli dinamiklerini yitirmediğini ve günümüze kadar muhafaza ettiğini vurguladı. **Dr. İbrahim Çapak**, “Bingöl ve Çevresindeki Medreselerde Mantık Eğitimi” adlı tebliğinde, Mantık ve münazaranın tanımlarını verdikten sonra, Bingöl ve çevresindeki medreselerde okutulan mantık ve münazara kitapları, özellikle de medreselerde okutulan temel mantık eserlerinden olan Ebherî'nin *İsagoci* ve Kazvî'nin *eş-Şemsîyye* adlı eserlerinin içerikleri üzerinde durdu. Bunun yanısıra Münazara ile ilgili olarak okutulan Saçaklızade'nin *Veledîyye* adlı eserinin içeriği üzerinde de duran Çapak, Bingöl medreselerinde verilen eğitim üzerine genel bir değerlendirme yaptı. **Dr. Mehmet Salih Erpolat**, “1550 Tarihli Mufassal Tahrir Defterine Göre Çapakçur Sancağı” adlı tebliğinde, 1550 tarihinde Çapakçur Sancağı'nın idarî, içtimâî ve iktisadî yapısı ile demografik durumuna dikkat çekti. Erpolat, adı geçen tarihte sancağın mevcut 88 köyünün bulunduğunu, bu köylerden 80'inde Müslümanların 8 tanesinde ise Gayrimüslimlerin yaşadığını ifade ederek, Osmanlı döneminden günümüze kalan yer isimleri ve bugünkü durumları üzerinde durdu.

Dr. Yaşar Kalafat, “Bingöl-Bitlis Yöresi Gönül Erleri ve Üryanlık” adlı tebliğinde, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın arşiv kayıtlarını esas almak suretiyle gönül erleri olarak tanımlanan 13'ü şeyh, 1'i seyit, 2'si hacı, 2'si kümbet 3'ü baba, 1'i sultan, 1'i gazi, 1'i pir, 1'i sahabe olarak bilinen 21 kadar ulu zatı ele alıp, karşılaştırmalı olarak, yaşamış oldukları dönemleri, adresleri, efsaneleri ve haklarındaki halk inançları gibi konuları inceledi. Bu arada Şeyh Mahmud-i Üryani (Çıplak Baba) türbesinden hareketle, halk tefekkürümüzde üryanlık inanç ve anlayışı; Şeyh Mahmud-i Deyyari (Şehitli) türbesi münasebeti ile de, halkın inanç dünyasında yaşamakta olan, şehit ve gazi kavramları üzerinde durdu. **M. Ali Hansu**, “Bingöl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Faaliyetleri” isimli tebliğinde, Bingöl'de okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitimin mevcut durumunu ortaya koyduktan sonra, yapılan ve yapılması gereken faaliyetler üzerinde durdu. Zeka gelişiminin %60'ının 0-6 yaş arasında tamamlandığını, kişiliğin temelini atıldığı kritik bir dönem olarak adlandırılan okul öncesi yıllarda verilen eğitimin, çocuğun güvenini arttırdığını dile getiren Hansu, İl genelinde 320 ilköğretim okulu, 9 YİBO, 8 PİO ve 1 Özel ilköğretim okulu olmak üzere toplam 338 okulda 20283 kız, 25384 erkek olmak üzere 45667 öğrencinin öğrenim gördüğünü ifade etti. Ayrıca Hansu, Bingöl'de 16'sı genel lise ve 7'si meslek lisesi olmak üzere

toplam 8583 öğrenci öğrenim gördüğünü, 2005-2006 öğretim yılında 1. ve 2. kademe 126 okuma-yazma kursu açıldığını, bu kurslara 1305 kız, 975 erkek olmak üzere toplam 2280 kursiyerin katıldığını ifade etti. **Yusuf Baluken**, “Artuklular Devrinde Çapakçur ve Çevresi” adlı tebliğinde, Artuklular devrinde Bingöl ve çevresi üzerinde durarak, özellikle de Artuklularla muasır coğrafya müelliflerinin eserlerinden hareketle Çapakçur ve Cebelu Cur’un aynı yer olduğunu açıklamaya çalıştı. Ardından Artukluların kuruluşu ve bölgede oynadığı rol üzerinde kısaca duran Baluken, Cebelu Cur ve Sivan hakkında bilgi verdi. Baluken, Artuklu beylerinin bu iki yerleşim yeri ve çevresini ellerinde tutmak için verdikleri mücadeleyi, Artuklu tarihçilerinin ve muasır tarihçilerin eserlerine dayanarak ayrıntılı bir şekilde sundu. Bu arada yörede kimi zaman varlıklarını hissettiren Zengi Atabeyliği ile Artuklu beyleri arasındaki mücadeleye de yer veren tebliğci, Artuklulardan bu yöreye hakim olan beylerinin kısa biyografilerine değindi.

Lamia Levet, “Kutsalın Tezahür Biçimi ve Kutsalla Kurulan Bir İlişki Biçimi Olarak Ziyaret Fenomeni” adlı tebliğinde, Bingöl merkez ve merkeze bağlı köylerde ziyaret ve ziyaret yerlerini konu edindi. Halk dindarlığının önemli bir yönünü oluşturan ziyaret fenomenine açıklık getirmeye çalışan tebliğci, kutsalın tezahür biçimi ve kutsalla kurulan bir ilişki biçimi olarak ziyaret fenomeninin yapısal ve fonksiyonel analizini yaptı. **Muhittin Özdemir**, “Bingöl’de Dinî Hayatın Bir Parçası Olarak Mezhep Olgusu” adlı tebliğinde, Bingöl’de halkın ibadet ve muamelât gibi konularda taklitte bulunduğu mezhebi, bu mezhebin bölgeye giriş tarihi ve seyri, kent yerel eğitim kurumlarında okutulan temel eserler ve bu eserlerin özellikleri, kent insanının mezhep mensubiyetine paralel olarak ortaya çıkan problemler ve bu problemlere getirilebilecek çözüm önerilerini ele aldı. Ayrıca Özdemir, Fıkıh İlminin konuları arasında yer alan “amelî mezheb”i konu edinerek, kent insanının bu amelî mezhep ile olan ilişkisini tahlil etmeye çalıştı. **Bedrettin Taşkesen**, “Bingöl’ün Çevre Sorunları ve Çözüm Önerileri” adlı tebliğinde, çevrenin önemini vurgulayarak, hava, su ve toprağın canlıların yaşamaları için en önemli unsurlar olduğuna dikkat çekti. Ayrıca Taşkesen çevresel sorunlar, hava kirliliği, su kirliliği ve toprak kirliliği üzerinde durarak hava, su ve toprağın kirlenmemesi veya kirlendikten sonra temizlenmesi için bir takım önerilerde bulundu. **Aziz Oğuzhan Karaman**, “Bingöl’ün Tarımsal Yapısı, Sorunları ve Çözüm İçin Hedefler” adlı tebliğinde, tarımda nüfus yapısını, işletme büyüklüğünü ve arazi dağılımını tablolarla ortaya koyduktan sonra, hayvancılık konusunu ele aldı. Bingöl ilinin en önemli

ekonomik faaliyetlerden birinin hayvancılık olduğunu ifade eden Karaman, yıllar itibariyle hayvansal ürünlerin üretimini tablolarla ortaya koydu. Üretimi geliştirmek için daha rasyonel çalışmak gerektiğini dile getiren Karaman, sermaye yetersizliğinin bitkisel ve hayvansal üretimi olumsuz etkilediğini vurgulayarak bazı önerilerde bulundu. **Abdurahman Ensari**, “Bingöl’de Taziye Geleneği” isimli tebliğinde, taziye kavramını tanımlayarak, taziyenin işleyişi öncesi ve sonrasında nelerin yapıldığına dair bilgiler verdi.

Grek buraya kadar yer verdiğimiz tebliğlere ve gerekse sempozyumda sunulduğu halde yer veremediğimiz tebliğ özetlerine bakıldığında Bingöl ile ilgili çok yönlü araştırmaların yapıldığı görülür. Bingöl’de gerçekleştirilen ve bil ilki teşkil eden bu sempozyuma, çeşitli üniversitelerden yaklaşık 60 akademisyen tebliğ ve müzakerelerle katıldı. Ayrıca sempozyum nedeniyle Bingöl’de bulunan Prof. Dr. Salim Öğüt Bingöl merkezde, Prof. Dr. Hulusi Kılıç Genç ilçesinde, Doç. Dr. Abdurrahman Acar Karlıova ilçesinde, Yrd. Doç. Dr. Yaşar Kurt ise Solhan ilçesinde Cuma namazından sonra “Birlik, Kardeşlik ve Peygamber Sevgisi” konusunda birer konferans verdiler.

Tertip heyeti, Bingöl’de ilk kez bir sempozyum gerçekleştirilmesinin yanı sıra, sempozyum vasıtasıyla bir çok kurumun da bir araya gelmesini sağladı. Nitekim sempozyumu destekleyen kurumlar arasında Bingöl Valiliği, Bingöl Belediyesi, Genç Belediyesi, Solhan Belediyesi, Karlıova Belediyesi, Yayladere Belediyesi, Eğitim Bir Sen, Sağlık Sen, Esnaf Sanatkarlar Odası, Bingöl Gazetesi, Sine İnşaat ve Elit Sinemaları’nın olması bunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Söz konusu kurumların I. Bingöl Sempozyumunu desteklemek için bir arada bulunmaları, benzer faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde birçok kurumla birlikteliğin sağlanabileceğini göstermesi açısından önemlidir. Bingöl ile ilgili yazılı kaynakların azlığı göz önünde bulundurulduğunda I. Bingöl Sempozyumunun ve bu sempozyumda sunulup müzakere edilen tebliğlerin önemi daha çok anlaşılacaktır. Bingöl için son derece faydalı olduğunu düşündüğümüz bu sempozyumu yeni sempozyumların takip etmesini temenni ediyoruz.